

4) Сонгдо (Південна Корея) – побудовано шляхом штучного обміління 6 км² моря. Станом на початок 2018 р. у ньому вже проживало близько 100 тис. мешканців. Усі сервіси, міські служби, органи поліції підключено до цифрової мережі, місто обладнано великою кількістю камер відеоспостереження й різноманітними сенсорами для створення безпечного середовища;

5) Еко Атлантік Сіті (Нігерія) – найамбітніший інфраструктурний проект сучасної Африки, який з'явився шляхом намівання ґрунту й штучного збільшення корисної міської площі. Воно має враховувати останні досягнення науки і техніки для життя 250 тис. найбільш заможних африканців.

Крім цього, у США наразі будується Бельмонт-Смарт-Сіті (друга назва «Білл Гейтс Сіті», а у Канаді у місті Торонто – житловий квартал Квейсайд (друга назва «Гугл місто»). Їх особливостями мають стати відсутність сміття на вулицях, автомобільних заторів, чисте повітря, безпека проживання громадян.

Переваги програм «Безпечне місто» й «Розумне місто» порівняно з іншими напрямками протидії злочинам проти громадської безпеки, полягають у такому: а) заощадження бюджетних коштів (у Чикаго 1 дол. США, витрачений на функціонування системи міського відеоспостереження, заощаджує понад 4 дол. США, які в разі вчинення злочину були б витрачені на діяльність органів кримінальної юстиції, тримання засудженого в установі виконання покарання, компенсацію державою шкоди жертві злочину); б) можливість затримання злочинців за «гарячими» слідами; в) спрощення розслідування вчиненого злочину; г) збір усіх необхідних доказів; д) установлення очевидців кримінальної події; е) виявлення й подальше затримання співучасників злочину; є) пошук зниклих без вісті осіб тощо.

Список бібліографічних посилань

1. United Smart Cities: towards UNECE-approved smart cities indicators / United Nations Economic Commission for Europe. Lisbon, 2015. P. 9.

2. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учинення злочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні : монографія. Харків : Право, 2018. 228 с.

Одержано 25.02.2019

УДК 343.341

Дмитро Юрійович КОНДРАТОВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ІЄРАРХІЧНІСТЬ ЯК ОЗНАКУ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Проблема боротьби зі стійкими злочинними об'єднаннями є вкрай важливою і складною для суспільства. Діяльність таких формувань створює загрозу для існування самої держави, несе потенційну небезпеку для кожного громадянина. Зазначені формування в змозі перешкоджати здійсненню соціально-економічної політики держави. Таке становище потребує термінових заходів, у тому числі й кримінально-правового характеру. У першу чергу, це повинно стосуватися законодавчої бази, що визначає боротьбу з названими об'єднаннями. Однак, незважаючи на наукову розробленість проблеми організованої злочинності, залишається чимало кримінально-правових аспектів протидії цьому виду злочинності, що вимагають подальшого наукового дослідження. Одним з найважливіших питань в цій сфері є те, що положення норм, в яких передбачається відповідальність за створення та діяльність тих чи інших стійких злочинних угруповань, не завжди кореспондуються з положеннями ст. 28 КК України, в якій міститься вичерпний перелік форм співучасті.

Загальновідомо, що злочинна організація є найбільш небезпечною формою організованої злочинності. Так, відповідно до ч. 4 ст. 28 КК України під злочинною організацією розуміється стійке ієрархічне об'єднання декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою

безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп [1].

Таким чином, однією з обов'язкових ознак, що відмежовує злочинну організацію від інших форм організованих злочинних об'єднань, виступає ієрархічність. Одразу зауважимо, що ця ознака не має законодавчого закріплення, отже є оціночним поняттям, яке визначається в кожному конкретному випадку, виходячи з оцінки всіх конкретних обставин справи.

Стосовно семантичного значення цього терміну, слід зазначити, що відповідно до тлумачного словника, поняття «ієрархія» необхідно розуміти як послідовне розміщення службових звань, чинів від нижчих до вищих у порядку їх підлеглості або розміщення частин чи елементів цілого у порядку від вищого до нижчого чи від нижчого до вищого [2, с. 234].

Верховний Суд України зазначає, що ієрархічність злочинної організації полягає у підпорядкованості учасників останньої організатору і забезпечує певний порядок керування таким об'єднанням, а також сприяє збереженню функціональних зв'язків та принципів взаємозалежності його учасників або структурних частин при здійсненні спільної злочинної діяльності [3, с. 228]. Проте, як зазначає А. А. Вознюк, у результаті зведення ієрархічності до елементарного розподілу ролей, що передбачає виокремлення функцій організатора, нівелюється різниця між організованою групою та злочинною організацією [4, с. 40].

Тому не дивно, що в окремих випадках відбувається неправильна кваліфікація вчиненого. Отже, правозастосовна діяльність потребує уточнення змісту вказаного поняття у відповідному контексті. З цією метою видається за доцільне проаналізувати існуючі в кримінально-правовій доктрині розуміння ієрархічності як ознаки злочинної організації.

Одразу зауважимо на тому, що в теорії кримінального права також немає єдності думок щодо тлумачення цієї ознаки, що знову ж таки ускладнює її застосування під час кваліфікації злочинів.

Так, окремі вчені зазначають, що ієрархічність злочинної організації передбачає наявність відповідної структурної побудови об'єднання, яка включає в себе наявність загального керівництва (лідерів), чітко визначену підпорядкованість рядових членів об'єднання його керівникам (у тому числі керівникам структурних частин), вертикальні зв'язки між вищими та нижчими структурами об'єднання, загальновизнані правила поведінки і забезпечення дотримання їх учасниками злочинної організації [5, с. 91].

На думку інших, під ієрархічним об'єднанням осіб у злочинній організації розуміють наявність всередині організації зв'язків по вертикалі, підпорядкованість членів організації своїм організаторам, керівникам, підпорядкування окремих структурних одиниць єдиному центру, дисципліна [6, с. 87].

Також під ієрархічністю злочинної організації розуміють такий розподіл функцій і ролей між учасниками (структурними частинами) злочинної організації, що забезпечує підпорядкованість і підзвітність рядових учасників (виконавці, підбурювачі, пособники) організатору: керівнику (керівному органу) злочинної організації чи структурних частин. Вона передбачає наявність організаторів (керівників злочинної організації та її структурних частин) і виконавців (рядових учасників); поділ злочинної організації на структурні частини (характерний не для усіх злочинних організацій); встановлення правил поведінки, сформованих на субординації, підпорядкованості, підзвітності та дисципліні її учасників; розподіл функцій і ролей в об'єднанні [7, с. 100].

Свого часу М. І. Бажанов зауважував, що ієрархія може полягати у підпорядкованості членів організації своїм керівникам, підпорядкуванні окремих структурних частин злочинної організації єдиному центру, в обов'язковості рішень, прийнятих організаторами, для всіх інших учасників злочинної організації [8, с. 205].

Окремі дослідники зазначають, що про ієрархічність свідчить наявність жорсткого контролю, відносин влади і підкорення суворій відповідальності за невиконання покладених на особу обов'язків. Це злочинне угруповання передбачає наявність внутрішнього устрою самої злочинної організації, внутрішньої жорсткої дисципліни, виконання правил конспірації, розподіл між окремими структурними одиницями певних обов'язків як щодо вчинення певного злочину, так і для забезпечення функціонування самої організації [9, с. 92].

На думку І. К. Туркевича ієрархічність злочинної організації характеризується наявністю зв'язків по вертикалі між верхніми, середніми та нижніми ланками. Нижню ланку, на думку вказаного автора, складають організовані групи, які безпосередньо вчиняють злочини. Середню ланку складають групи, які займаються підбором виконавців, контролюють їх діяльність,

забезпечують прикриття, виконують функції розвідки і контррозвідки, формують «общак» (спільну касу) і розподіляють його в разі необхідності, виходять на корумповані зв'язки, відмивають кошти, одержані злочинним шляхом, здійснюють персональну охорону тощо. Верхня ланка – це організатори і керівники, які планують діяльність злочинної організації в цілому, забезпечують її взаємодію з іншими злочинними формуваннями на регіональному, міжрегіональному та міжнародному рівні. Зв'язки між переліченими ланками достатньо складні, таємні, здійснюються за неписаними законами злочинного світу [10, с. 97].

Не можна не погодитися з А. А. Вознюком з того приводу, що організація управління злочинною організацією на підставі принципу ієрархічності забезпечує тривале та ефективне функціонування цього об'єднання. Ієрархічність – це особливий вид розподілу функцій і ролей, що характерний лише для злочинної організації [4, с. 94; 11, с. 228].

Отже, на підставі вищезазначеного, на нашу думку, можна дійти висновку про те, що у загальному вигляді ієрархічність як ознака злочинної організації означає наявність чітко побудованої структури підпорядкованості між структурними частинами (членами) цього об'єднання, що передбачає наявність певної вертикальної підлеглості, при якій усі нижчі рівні (члени) організації підпорядковуються вищим.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 07.02.2019).
2. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2003. Т. 2. 926 с.
3. Постанови Пленуму Верховного Суду України у справах кримінальної спеціалізації. Харків : Константа, 2018. 320 с.
4. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 4-те вид., перероб. та допов. Київ : Юрид. думка, 2007. 1184 с.
6. Кримінальне право (у питаннях та відповідях) : навч. посіб. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Харків, 2016. 328 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина / під ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ : Юрінком Інтер ; Харків : Право, 2002. 416 с.
9. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Вид. третє, перероб. та допов. Харків : Одиссей, 2006. 1184 с.
10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / під ред. М. О. Потебенько, В. Г. Гончаренко. Київ : Форум, 2001. Ч. 1. Загальна частина. 393 с.
11. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 928 с.

Одержано 08.02.2019

УДК 343.98.

Валентина Павлівна КОРЖ,

доктор юридичних наук, Почесний працівник прокуратури України,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАВДАННЯ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ НА МІСЦІ ОЗБРОЄНОГО НАПАДУ НА БАНКІВСЬКУ УСТАНОВУ

Бандитизм – це організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі. Для вирішення завдань огляду місця події важливе значення має знання слідчим, оперативними